

Niekoľko slov želowčanom súcim na slovo

Motto:

*Mne nie je jedno, aká bude moja
rodná dedina, keď raz už tu nebudem.*

1. O sebe

Zložité a divné veci mi chodia po rozume. Je možné, že niekto to bude inak chápať než ja, ak to napíšem. Preto by som chcel hneď na začiatku niečo vyjasniť.

Som Maďar, lebo som sa ním narodil a je všeobecne známe, že len výnimočne sa nájde dôvod na to, aby niekto svoju národnosť počas života zmenil. Medzi mojimi predkami v minulosti sa našli aj Slováci a tiež mám nejaké nemecké korene, ale mňa to neovplyvňuje. Chodil som do slovenských škôl a väčšinu svojho života som prežil v slovenskom prostredí, slovenskú kultúru poznám tak, ako svoju vlastnú a nie som horší Slovák, ako ten, kto sa ním narodil. Je vecou náhody, že nielen moji predkovia sú rôzni, ale aj potomkovia. Mám maďarského zaťa a tak časť mojich vnúčat žije v maďarskej rodine v meste Budaörs. Nevesta je zase Kremničanka a materinským jazykom vnúčat po synovi je slovenčina. To však v rodine nespôsobuje žiadne problémy, lebo vnúčatá z Maďarska hovoria po slovensky a vnučka z tejto strany hraníc chodí do maďarskej školy – práve kvôli jazyku. (Akurát zať a nevesta sú nútení spolu hovoriť anglicky.)

To, že som dvojrečový, že poznám dve kultúry, nie je moja zásluha, za to vdáčim osudu. Do takého prostredia som sa narodil a ak isté negatívne javy odmyslím, som tomu rád. Viem viacej o tomto svete, o ľuďoch a ich problémoch, v istom zmysle som bohatší, a možno aj trochu lepší, než by som bol bez toho. Nemusel som sa učiť, že aj toho druhého si treba uctiť, je pre mňa celkom prirodzené, že ho môžem mať rád, môžem s ním pracovať, zabávať sa a v dobrom prežiť život.

To snád' ani netreba zdôrazňovať, že po roku 1945 som na vlastnej koži skúsil všetky negatíva menšinového života na Slovensku. Okúsil som nenávisť, odstrkovanie, stav, keď som bol občanom neznámej štátnej príslušnosti, a bez vysvetľovania viem, jasne v sebe cítim, že to celé bolo zlé, zbytočné, nikomu to neprinieslo žiaden ošoh. To sa iba primitívni a často podradní ľudia snažili prejaviť a uplatniť - keď ináč nevedeli, tak aspoň v zlobe.

Chcem zdôrazniť, že ja nie som nejaký polovičatý, raz sem, raz tam, som Maďar celým svojim bytím, ale je jasné, že ak v niekom drieme ozajstný vlastenecký cit, ten vie, že aj ten druhý má rád svoju vlasť, národ, kultúru a chápe, že aj jemu padne zle, ak ho podceňujú a kvôli národnosti sa správajú sa voči nemu odmietavo, alebo rovno nepriateľsky. Z toho plynie moja najväčšia snaha, urobiť niečo pre zmierenie slovenského a maďarského národa. K vzájomnému zblíženiu a pochopeniu však môže dôjsť až po ozajstnom vzájomnom spoznaní, pravdivom a vecnom vyriešení všetkého, čo medzi nami bolo alebo je, a to aj vtedy, ak isté prejavy a udalosti v minulosti, či súčasnosti, vnútorne prežívame celkom inak.

Ako Maďar, žijúci na Slovensku, kresťan, občan obce Želovce a Európy, s úprimnou snahou a ušľachtilým zámerom predkladám týchto niekoľko myšlienok s tým, že ak nebude medzi nami protivenstvo, tento svet bude pre každého krajší a lepší.

2. O mojej milej rodnej obci

My želvovčania, tak ako takmer všetky obce na maďarskom pohraničí sme prežili prisídlenie, deportácie do Čiech, násilnú reslovakizáciu, hon na kulakov, kádrovanie, udávanie, a iné, dnes už takmer zabudnuté udalosti. Chvála Bohu, dnes sme už za tým. No v časoch po druhej svetovej vojne, všetky tie negatíva, sa nás Maďarov dotýkali oveľa ťažšie, ako členov vtedajších štátotvorných národov. Boli sme kvalifikovaní, ako nepriatelia štátu, ktorých len z milosti trpeli na vlastnej rodnej hrude. Toto všetko dnes už nie je, ale v slovenskom národe ostalo niečo, na čo neviem nájsť miernejšie výrazy, ako antipatia, podceňovanie, diskriminácia.

Keď som sa v dôchodkovom veku vrátil do rodnej obce, naivne som si myslel, že tu všetci poznajú život tak, ako aj ja, vedia všetko to, čo v takomto dvojrečovom prostredí môže človek počas svojho života spoznať. Veď ľudia prežili všetko to, čo aj ja a netreba im vysvetľovať, čo je pravda a čo sú výmysly, ako napríklad nejakému zaujatému Slovákov z Žiliny, či Maďarovi z Budapešti. Musia predsa vedieť, v čom sú ozajstné problémy a aké je možné riešenie. Samozrejme, nič nie je čiernobiele. Ja mám zo Želoviec pekné spomienky aj z obdobia po druhej svetovej vojne. Napríklad, počúval som svoju mamu, ako lámanou slovenčinou hovorí k vtedajšiemu riaditeľovi školy. Bolo to trošku divné, ale oni sa navzájom dokonale rozumeli a dalo sa vycítiť, že sa navzájom ctia. Bolo to v období tvrdej reslovakizácie, ale na tých dvoch to nemalo vplyv. Vtedajší vrbovský farár, ktorý bol na vrbovskej fare iba tri mesiace, tej istej osobe lámanou slovenčinou hovoril: ”ráčte ku mne hovoriť maďarsky, ja sa musím učiť, lebo inak mi moji veriaci nebudú rozumieť.“ Bolo to sympatické, ako sa snažili ľudia navzájom rozumieť, jeden druhého spoznať, navzájom spolu dobre nažívať. Vtedy som, ako dieťa, pochopil, že to, čo nám v škole hovoria, čo sa v novinách píše, je iný svet, nepravdivý svet, lebo ľudia v súkromnom živote sú celkom iní. Vyznávajú iné hodnoty, majú iné životné skúsenosti a iný rebríček hodnôt.

Nadnes sme sa od tohto poňatia sveta oddialili a žiaľ, ani dnes nepostupujeme správnym smerom. Je zarážajúce, ak cudzí dospelý človek pred obchodom napomína päťročné dieťa s tým, že nemá hovoriť maďarsky, lebo tu je Slovensko. Tiež je prekvapivé, ak niekto o svojom známom povie, že to je len taký „tót“, hoci vie, že ho tým uráža. V Želovciach sa stalo, že z dvojjazyčného kultúrneho programu si jedni pozreli prvú polovicu, iní zase druhú, lebo želvovskí „vlastenci“ nie sú zvedaví na program v inom jazyku. Zamyslime sa nad tým, veď je to nehoráznosť!!! Je to drzejšie poníženie niekoho, ako keď sa dvaja v krčme fackujú. Korene takéhoto správania sú v podceňovaní, odmietaní toho druhého, primitívnej pýche, ktorú sa istí ľudia snažia povýšiť na národnú hrdosť. Kde to má pôvod? Bez ďalších úvah tvrdím, že naša dedina na poli spoločenského života, tolerance, vzájomnej kresťanskej lásky poklesla.

Múdri ľudia píšú, že rýchle spoločenské zmeny nutne prinášajú isté negatívne javy. Naša dedina veľkými a náhlými zmenami počas jedného ľudského života prešla viackrát. Zmeny hraníc pred druhou svetovou vojnou, pripájanie územia sem a tam mnohí nečestným spôsobom, napríklad z prospechárstva alebo jednoduchej nenávisti, využili, na čo potom doplácali čestní a nevinní ľudia. Po druhej svetovej vojne sovietsky komunistický režim búral po stáročia budované hodnoty: kultúru, morálku, vlastnícke vzťahy. V roku 1990 zle poňatá demokracia a po roku 1993 horúcou ihlou zošitý nový štát sa stali kolískou trúfalosti, korupcie, nenávisti. No ale my sme tu. My, ktorí sme prežili všetko to, čo politické búrky posledných 70 rokov priniesli, alebo aspoň od svojich rodičov alebo starých rodičov vieme o konkrétnych udalostiach. Ako je to možné, že sa proti zlobe tohto sveta nevieme postaviť, nevieme proti niekoľkým ľuďom a ich chybným názorom vystúpiť? Nevieme pre ďalšie generácie pripraviť krajšie, prijateľnejšie spoločenské prostredie? Jednou príčinou je aj ten prekliaty, stokrát opakovaný názor, podľa ktorého „aj tak sa nedá nič urobiť“, ktorým len

zakrývame vlastnú lenivosť, nedbanlivosť a neschopnosť ku konkrétnym činom. Je to tak napriek tomu, že sa väčšinou jedná o problémy, na riešenie ktorých nie sú potrebné veľké investície, nadmerná námaha, alebo nejaká zvláštna obeta. Stačí porozumenie, triezvy rozum, normálny ľudský súcit, láskavosť, no a tiež tak trochu aj každodenná cieľavedomá práca. Pekné zásady, však nielen propagovať treba, ale najmä podľa nich žiť a pre dobro konať.

3. Príležitosti a možnosti, ktoré sme prepásli – konkrétne javy

Starými Grékmi a Židmi počnúc, cez kresťanstvo, až po modernú spoločenskú psychológiu a vedu, tí, ktorí sa snažili o riešenie problémov spoločnosti, sa vždy opierali o isté zásady. Vždy bola snaha posilniť cnotné vlastnosti národa: láskavosť, pravdivosť, právo, usilovnosť, zodpovednosť a potlačiť také ako: nenávisť, klamstvo, krádež, podvod, lenivosť. Bo tak je to prospešné pre jednotlivca i pre spoločnosť. Kohokoľvek sa môžem na to v Želovciach spýtať, s takými zásadami bude súhlasiť, ale prax ukazuje niečo iné.

Nerobíme to dobre, niečo tu chýba, a to je tolerancia, kladný vzťah ku pospolitosti tejto obce, vedomie toho, že jeden druhého potrebujeme, ba, že sme jeden na druhého odkázaní. Zostáva ľahostajnosť, ktorá potom pokračuje v pohrdaní a nenávisti. Je úplne jedno, na čo sa odvolávame, ako sa vyhovárame, rozhodujúce je to, čo robíme. Čo urobíme vo vlastnom záujme, v záujme svojho blížneho, v záujme spoločenstva, v ktorom žijeme. Čo urobíme nezištne, len preto, lebo je to na niečo dobré, alebo to niekto potrebuje a nie vždy iba pre hmotný prospech, alebo preto, že čakáme nejakú chválu a slávu za svoj čin.

Aby v nejakej zmiešanej skupine mohli vzniknúť dobré vzťahy, voči sebe navzájom, na to sa musíme navzájom poznať, so všetkými starosťami a potrebami. Úprimný vzťah voči komukoľvek môže vzniknúť a má byť nezávisle na tom, či niekto patrí ku mne, alebo nie, či je Slovak, alebo Maďar, veriaci, alebo bez vyznania, komunista, alebo pravičiar. Jednoducho, ku každému sa máme správať ako ku človeku. K svojmu blížnemu.

Je to základná vec, a predsa na tomto poli sme nejako zaostali. Voči zásade ľudského správania sa rovnako prehrešujú jednoduchí občania, úrady a úradné osoby, slovenský štát a vláda, organizácie spomedzi ktorých sa nedá vyňať ani rímskokatolícka cirkev. Chýbajú zásady, či vlastne zásady aj sú (podľa ich propagovania o nás ostatní vedia, akí sme zásadoví), len s praxou v každodennom živote sú problémy. Pozrime sa na to!

3.1 Cirkev

Keď bol banskobystrický biskup v Želovciach, konala sa slávnostná svätá omša na voľnom priestranstve, samozrejme čisto slovenská, takže ani obvyklé čítanie nesmelo byť v maďarčine. Biskup si všimol, že na omši ľudia pomenej spievali slovenské piesne a poznamenal, že im treba kúpiť dostatok slovenských spevníkov. Ani ho len nenapadlo, že by to bolo možné, aby tí ľudia na takej slávnostnej svätej omši spievali aj vo svojej rodnej reči. Ak nie, tak si svet môže myslieť, že my tu už ani neexistujeme. Mons. Ján sokol z Trnavy je ešte onakvejší. To, že sme sa opovážili ho poprosiť, aby do Želoviec poslal dvojrečového kňaza, pokladal za takú urážku, že sa vyhrážal, že nás vyobcuje z cirkvi. Nás také niečo nemôže uraziť, naše správanie, či vzťahy k svetu, alebo komukoľvek, to nemôže ovplyvniť. Oveľa viac nás mrzí, že slovenský kňaz v našej obci napriek tomu, že sme ho prosili, nechce na svätého Štefana slúžiť omšu, že procesie k svätému Vendelínovi nepodporuje, ba vyjadruje svoju nevôľu, ak ich organizujeme. Dotýka sa nás to, lebo sa stretávame minimálne každý týždeň, sme si navzájom bratia v Kristu a predsa nevieme

nájsť k sebe cestu. Oslava sv. Vendelína okrem toho je naša stáročná tradícia. Mám určitý, nie dobrý pocit, lebo si myslím, že našu reč, našu kultúru aj tu potláčajú v mene akejsi nesprávne chápanej národnostnej hrdosti. Je to tak napriek tomu, že katolícky biskup alebo kňaz majú d'alekosiahle možnosti viesť veriaciach k vzájomnému porozumeniu. Ak vezmeme učenie evanjelia, Ježiša Krista a katolíckej cirkvi, to je rovno jedným z poslaní cirkvi.

3.2 Základná škola v Želovciach

V želovskej škole je zakázané akékoľvek používanie maďarského jazyka. Žiaci a tiež dospelí. sa môžu navzájom zdraviť alebo komunikovať výlučne v slovenskom jazyku. Viem, nie je to zásada všetkých pedagógov a zamestnancov, ale sú istí pedagógovia a tiež niektorí hrdí rodičia, ktorí si to dokážu vynútiť. Samozrejme, že prekročiť zákaz, alebo ozvať sa proti nemu sa sotva niekto opováži. Takže to pretrváva, hoci v druhej dekáde 21. storočia je to zarážajúci jav. Pre mňa nepochopiteľná antipatia môže pedagógov doviesť do takej krajnosti, že nabádajú rodičov, aby ani doma nehovorili s deťmi maďarsky, lebo potom deti nebudú vedieť dobre po slovensky, budú mať zlé výsledky v škole, zostanú sprostí a nebudú sa môcť uplatniť. (Z toho by plynulo, že dvojrečový človek je hlúpejší, ako ten, kto ovláda čisto iba úradný jazyk!) Nič si nevymýšľam a ani neskresľujem. Pre istotu uvediem jeden príklad. Pri loptovej hre v rámci osláv dňa detí jedno dievčatko v zápale hry vo výhodnej hracej pozícii si pýtalo loptu slovami „ide, ide“ (t.j.: sem, sem). Dozorujúca učiteľka zastavila hru, zavolala si žiačku karhala ju slovami: „Veronika, ja nerozumiem tvojej reči“ s takou prísnosťou, že ak by som ja bol v tom čase na mieste Veroniky, možno sa od strachu pocikám.

Ako chce táto škola šíriť európske demokratické princípy, podporovať porozumenie medzi národmi, vytvárať multikulturálne prostredie? Popritom to má určite vo svojich zásadách.

3.3 Škôlka

Začínam tým, že väčšina detí v Želovciach nevie zaspievať jednoduchú melódiu, lebo že „nemá sluch“. Že je to tak, o tom sa môže každý presvedčiť, ak si vypočuje zborový spev pri nejakej oslave. Je to tak napriek tomu, že štatisticky väčšina populácie má, alebo môže mať hudobný sluch. Problém je v tom, že deti si hudobný sluch osvojujú v ranom veku (väčšinou prv než sa naučia hovoriť) tak, že im matka spieva napríklad pri uspávaní, alebo pri hojdaní na hojdačke. Päťročné dieťa sa to učí ťažšie a po desiatom roku s námahou. Problém želovských detí je v tom, že maďarsky sa nemá spievať (z dôvodu vyššie uvedeného) a slovensky sa rodičia nenaučili. Tak teda nespievajú nijako.

Preto potom v záujme toho, aby sme napomohli problém odstrániť, Kultúrny spolok Victoria sa podujal učiť spev v škôlke raz týždenne jednu hodinu. Sľubné to bolo dovtedy, kým sme na požiadanie detí dvakrát nezaspievali maďarskú detskú pieseň „Boci, boci tarka“. Na to sa zdvihla búrka a zakázali nám prístup do škôlky preto, lebo je to slovenská škôlka a nikto si nesmie dovoliť želovskú škôlku pomadžarčovať; a vôbec, my tam robíme problémy, lebo potom deti nechcú iné spievať len to, čo ich my učíme. Navyše som sa od vedenia škôlky dozvedel, že ani rodičia si neprajú, aby sme my tam chodili.

Myslím, že to komentovať netreba, ale aspoň toľko poznamenám, že by tu v dvojrečovom prostredí mohli vyrastať šťastné dvojrečové deti, ak by také niečo neodporovalo

divným predstavám niektorých členov štátotvorného národa a keby nehoráznemu zavádzaniu členovia menšiny nepodľahli. Potom by sa nemohlo stať, že chlapec zo zmiešanej rodiny pri nácviu vianočných kolied vyhlási, že on nechce, aby sme aj maďarsky spievali, lebo on tomu nerozumie. (Toto zase ja nie som schopný pochopiť!)

Slovensko je dnes plné anglických, španielskych, francúzskych škôl, do maďarskej školy na Dunajskej ulici v Bratislave chodia aj deti čisto slovenských rodičov, lebo stará mama pochádza z maďarskej rodiny a rodičia chcú, aby dieťa vedelo reč svojich predkov. Skoro zbytočné je zdôrazňovať, že ak by želovská škôlka bola dvojrečová, z toho by každý mal len ošoh. No, ale v Želovciach sú vplyvom neustále omieľaných divných názorov o menšine mnohí pomýlení. Je zarážajúce, keď sa niekto vystatuje, že on už nie je Maďar, lebo jeho deti chodia do školy v Bystrici, či Bratislave, on sa s nimi rozpráva len po slovensky. Pritom nevidí, že seba a aj ich odrezáva od možnosti spoznať viac kultúr, vedieť viac o tomto svete a možnosti byť v tom širšom svete šťastnejším. Nevidí, ako s takými názormi zaostáva za svetom.

3.4 Organizácie

Jeden známy z neďalekej obce mi raz povedal: Želovce je dedina, kde je veľa organizácií, ale ani jedna nefunguje. Určite to nie je celkom tak, ale niečo na tom predsa len bude. Podľa mňa sa u nás hojne vyskytujú ľudia, ktorí v kolektíve nedokážu s ostatnými spolupracovať, alebo vôbec existovať. Typické je pre nich, že sú „nároční“, najmä na niečo pyšní (takmer vždy neodôvodnene), iného neradi uznávajú, ohovárajú. Ak však niekto ich domnelé zásluhy neuzná, sú ochotní rozbiť kolektív a urazene odstúpiť ďalej. Druhý problém je v tom, že činnosť niektorých organizácií nespočíva v činorodej, k cieľu vedúcej, vopred naplánovanej práci, ale väčšinou na výkazoch a najmä výhovorkách typu: „V Želovciach sa nedá nič robiť, tu sú také ľudia“. Predsa však, sú u nás aj organizácie, ktoré dokazujú, že veru, dá sa.

Spoločnosť šošárskych prameňov je jedna z tých, kde sa ľudia spojili za konkrétnym, ušľachtilým cieľom. Spoločne Maďari, Slováci – Želovčania. Výsledok je prekvapivý. Pravda sú také, ktorí to vidia inak, alebo možno sú aj proti, ale to tým, ktorí idú za svojim cieľom, uškodiť nemôže. Ja im prajem úspech, prajem, aby vo vzájomnej úcte a porozumení, organizovaním a prácou, v dobrej nálade, pre potešenie nás všetkých, dovedli svoje plány do úspešného zavŕšenia tak, aby staré hodnoty šošárskych kúpeľov dokázali spojiť s dnešnými. Možno je to trochu poetická myšlienka: Nech sa obnovený Šošár, ako výsledok spoločného úsilia Slovákov a Maďarov, stane miestom, kde pre potešenie všetkých bude prekvitať naša spoločná kultúra a nech sa Šošár stane symbolom slovensko-maďarského zmierenia. Pridám ešte: čím viac želovčanov, organizácií, úradov ich bude podporovať, tým bude Šošár krajší, a pre nás všetkých milší.

Výsledky práce Kultúrneho spolku Victoria v prospech našej obce nie je treba vyrátavať. Preukázali sme ich v oblasti kultúry, národopisu, histórie obce a tiež športu. Napriek tomu, že naše plány sme ešte zďaleka nesplnili, predsa od istého času činnosť spolku ustrnula. Za jeden z najväčších nezdarov pokladám, že sa nám nepodarilo oživiť ľudový spev, tanec a ľudové zvyky, či tieto preniesť do každodenného života. Zostali nám ľudové remeslá, ale aj tie vieme len ukázať vo forme jarmočného predvádzania. Záujem o trvalú prácu v oblasti tkáčstva, hrnčiarstva, kováčstva sme nedokázali vzbudiť ani medzi dospelými, ani medzi mládežou. Príčinu aj tu vidím v rozbrojoch medzi obyvateľmi obce. Slováci a Maďari nevedia nájsť spoločnú platformu. Problém sa ukázal hneď na začiatku pri stavbe múzea a usporadovaní kultúrnych akcií. Slováci nevedeli pochopiť, prečo my chceme niekde dvojjazyčný nápis, Maďari zase inde zabrdli do niečoho iného - niekedy možno len preto, aby každý videl, akí sú

oni nároční. Keďže protichodným požiadavkám sa vyhovieť jednoducho nedalo, mnohí členovia sa urazene zdvihli a opustili nás.

3.5 Múzeum a zachovanie hodnôt minulosti

Na okolí nie je možné nájsť obec, ktorá by mala takú bohatú a zaujímavú históriu, ako Želovce. Napriek tomu to želovčanov nie veľmi zaujíma a obecné múzeum – Múzeum miestnej kultúry a národopisu, zaregistrované pod číslom ZMP 2009/8/2009, vyslovene živorí. Je ako ten povestný dvor z porekadla, ktorý nemá gazdu. Vzťah obyvateľov a tiež obecnej samosprávy sa dá vyjadriť niektorým stupňom vlažnosti. Pre zaujímavosť uvediem niečo, čo je typické pre nás. Niekedy na začiatku sa ma jedna babka na ulici spýtala: „Povedzte, bude to slovenské, alebo maďarské múzeum?“ Na to sa priamo odpovedať ani nedá, lebo ak sa to má volať miestne múzeum, musí objektívne a spravodlivo ochrániť a predstaviť všetko, čo v živote, kultúre, politických udalostiach v minulosti bolo, nezávisle na tom, či to bolo slovenské, alebo maďarské, či sa to niekom páči, alebo naopak sa ho to negatívne dotýka. Tí, ktorí na vytvorení tohto múzea už počas dvoch generácií pracovali, sa riadili týmito zásadami. Miestni obyvatelia sa však až tak nenadchýnali, lebo pre jedného to bolo málo slovenské, pre iného zase nie dosť maďarské. To mnohí neraz aj slovne vyjadrili. S ozajstným záujmom si naše múzeum prezreli najmä cudzí návštevníci.

Hľadali sme, pátrali sme, zbierali sme a s pomocou mnohých dobrých ľudí sa nám podarilo dať do hromady výstavu na ploche 160 m². Samozrejme, že nešlo všetko bez problémov, ale za pomoci niektorých zanietených želovčanov, rôznych sponzorov, odbornej pomoci zo Slovenska i zahraničia, ale najmä vďaka vlastnej práci a tiež nezanedbateľnej finančnej čiastke zo súkromných zdrojov, sme dospeli k úspechu, ktorý nás teší. Nespravili sme všetko, čo v našich predstavách na začiatku bolo, a čo je potrebné spraviť, a napriek tomu sme v istom čase s rozvojom múzea a s muzeálnou činnosťou prestali. VÚC nám predalo strechu nad hlavou a tak už niekoľko rokov sme stále pred sťahovaním. Len práve nevieme, kam. Obec nie je schopná zabezpečiť potrebné priestory, kultúrny spolok potrebnými financiami zďaleka nedisponuje. S ľútosťou musím dodať, že ani pracovná kapacita členov spolku už nie je taká, ako bola v začiatkoch. Zostarli sme, mnohí nás opustili, a poniektorí medzi tým už aj zomreli. Hodnoty, ktoré múzeum ochraňuje, sú tam a pomaly ich nivočia mole, červotoč a hrdza. K ďalším výstavám v interiéri i exteriéri máme na sklade množstvo materiálu. Okrem toho i po domácnostiach v Želovciach i na okolí, z ktorých postupne niečo už skončilo na smetisku, alebo v iných múzeách. Tiež, náhradu ukradnutého materiálu z obdobia Avarskeho kaganátu máme prisľúbenú, ak sa múzeum presťahuje do priestorov, ktoré budú bezpečné. To však podľa doterajšieho vývoja je niekde v nedohľadne. Cenné veci týkajúce sa obce nemáme kde vystaviť, a už ani veľmi nie je s kým obecné múzeum budovať a možno pomaly už ani nebude pre koho. Pre mňa je to nepochopiteľné (hoci pôvod príčin mi je aspoň čiastočne známy), že môže vzniknúť taký stav, že nenahraditeľné pamiatky minulosti si neceníme a nechránime. Zamyslime sa nad niektorými javmi z blízkej minulosti v obci Želovce. Z fary zmizla knižnica, ktorá mala 164 zväzkov, medzi nimi monografia *Danczi Lajos: Zsély*. Spolu s nimi celý farský archív, v ktorom boli doklady sto a viac rokov staré, medzi nimi i doklady o obci a zoznamy občanov. Z kostola jedného dňa zmizol pôvodný oltárny obraz, ktorý pred 250 rokmi maľoval taliansky majster podľa portrétu Imricha Zichyho. Druhý cenný obraz zakrátko vyjde navnivoč len preto, lebo naň plynové kúrenie vyfukuje teplý vzduch, no želovčania ho preložiť na náprotivnú stenu z nevysvetliteľných dôvodov nechcú. Oproti minulosti cirkevná rada nie je volená, ale menovaná a my laickí veriaci nevieme ani takéto jednoduché veci ovplyvniť. Nedávne dejiny s tichým mlčaním necháme

zapadnúť, ako keby nás ani nezaujímalo, ako žili naši rodičia, či starí rodičia (prečo, prečo, prečo?) .

My želovčania s úplnou ľahostajnosťou prijímame prekrútené dejiny. Dnes v Želovciach málokto vie o výmene obyvateľstva po druhej svetovej vojne, o deportáciách na roboty do Čiech, hoci celkom zvláštny prípad sa stal práve u nás, keď rodinu menom Katyi násilne vyviezli z dediny pod menom Kajtor (škoda, že pre nedostatok informácií v mieste sme nedokázali túto tému obšírnejšie spracovať). Častým javom je, že sa preberajú a rozširujú nepravdivé, tendenčne skreslené a vymyslené veci o nás a o našej obci. Niektoré napríklad v povojnových časoch písali podľa vtedajšieho „socialistického“ vzoru a štýlu vtedajší učitelia slovenskej školy, ktorí ani ľudí, ani kraj, ani udalosti nepoznali, ale písali to, čo sa vtedy písať malo (žiaľ takéto texty do svojej poslednej publikácie prevzal aj Dr. Antolov). Je opakom pravdy napríklad zmienka o tom, ako maďarskí rodičia oduševnene posielali svoje deti do slovenskej školy, ako sme trpeli za maďarskej okupácie po roku 1938, s akou radosťou sme prijali návrat do rodného Československa a nadšene vítali násilnú reslovakizáciu. My, ktorí sme vtedy už žili, vieme, že ľudia boli úplne neistí a báli sa. Ved' mali sa čoho. My vieme, čo bola výmena obyvateľstva, násilné konfiškácie, ľudové súdy, takzvané „biele listy“, ktoré nás na čistom etnickom princípe ohrozovali a často znemožňovali. Ak pravdivé dejiny, to, čo sme ozaj prežili, čo v pamäti obyvateľstva ešte žije, ďalším generáciám neodovzdáme, ako skutočnosť sa bude o nás písať to, čo iní vymysleli.

3.6 Kultúra a spoločenský život v obci

Ochabovanie spoločenského života v obci je jedným z našich nemalých problémov. Tým, ktorí nepoznali Želovce, aké boli v období pred poslednou vojnou, možno tak veľa ani nechýba. Bola to obec, ktorá sa takmer po všetkých stránkach porovnávala s vtedajším okresným mestom. My sme boli tí, od ktorých okolité dediny odkukávali, čo ako sa robí. Mali sme vychýrené futbalové mužstvo, amatérske divadlo, záhradníctvo s umelým zavlažovaním, registrované chovné stáda dobytky, v Želovciach už v tom čase siali čistené osivo. Obyvatelia držali spolu, a vzájomne si pomáhali. V jesennom čase bývali veľké svadby, pretrvávali ľudové zvyky – dnes je to už všetko iba sen.

Viem, všetko to sa prinavrátiť nedá a ani by to už nebolo dobré, ale ten život mal mnohé pozitíva, na ktorých by sa aj dnes oplátilo niečo budovať. Rozpamätajme sa, ešte v šesťdesiatych rokoch žalo úspechy amatérske divadlo, ľudia chodili do želovského kina, po sobotách brigádnicke budovali, skrášľovali obec. To všetko zbližovalo ľudí.

Je to skoro neveriteľné, ale hudobná kultúra v obci temer zanikla. Takmer nikto nespieva, neviem, kto v dedine hrá na gitare, zo známej želovskej ľudovej hudby nezostal ani jeden citarista, pre nezájem nebolo možné v obci zriadiť hudobnú triedu ľudovej školy umenia. Máme harmoniku, gitaru, klávesový nástroj, flauty, no niet toho, kto by na tom hral.

Ja po spoločenskom živote úprimne túžim. Rád by som pracoval vo fungujúcom cirkevnom spoločenstve (ako dávnejšie bolo), kde by sa dali organizovať veci ako napríklad procesia k sviatku svätého Vendelína, kvetinová výzdoba na Božie Telo, adventné spoločné modlitby. Tiež by bolo dobré, ak by sme mohli stmeliť malú skupinu, v ktorej by sme mali radosť zo spevu, muzicovania a niekedy by sme mohli príležitostne aj na verejnosti vystúpiť. Na spoločnú činnosť sú mnohé ďalšie témy: remeslá, literatúra a čítanie, turistika, no nevieme sa zísť a spolu existovať. Príčinou aj tu okrem spomenutých rozbrojov sú podľa mňa dve jednoduché veci. Nie každý vie a chce organizovať a niektorí sa aj zdráhajú len preto, lebo možno sa to hneď tak ľahko nepodarí. Základný problém je však aj tu v tom, že našu pôvodnú kultúru po dlhú dobu potláčali a podarilo sa ju dosť dobre vyničiť. Tá nová, do

ktorej nás nútili, sa ešte zďaleka neujala. To je tak, že na to, aby nejaká kultúra v spoločnosti zakorenila, musí vyrásť viacerými generáciami tak, aby ju postupne odovzdávali vždy z rodičov na deti. Je to podobné, ako s inými hodnotami ľudského života. Poctivosť, usilovnosť, láskavosť, ľudskosť sú vlastnosti, ktoré človek buď získa v rodičovskom dome, alebo sa potom v živote bez nich pretíka a k ozajstnému šťastiu sotva dôjde.

4 Namiesto záveru

V tejto úvahe na niekoľkých stranách som sa venoval rôznym témam, spomínam viaceré negatívne javy, ale mojím zámerom v nijakom prípade nebola osobná kritika a napriek tomu, že sa zaoberám problémami, nie som pesimista. Osoby nikde nespomínam a nakoľko sa to dalo, snažil som sa objasniť len určité javy. Teraz na konci sa žiada aspoň naznačiť, v čom ja vidím možné riešenie.

Pre nás Maďarov:

- Zostaňme vo svojej kultúre, lebo tá nás drží pri živote. To, čo sme dostali od rodičov, starých rodičov, sú trvalé hodnoty.
- Snažme sa dosiahnuť čo najlepšiu dvojurečovosť. To je v danej situácii dobré a osožné. Buďme na seba nároční, či hovoríme slovensky, či maďarsky, v hovore nemiešajme z núdze slová z druhej reči. Deti nech čítajú aj slovenské aj maďarské knihy, nech spievajú slovenské i maďarské pesničky. Od toho budú bohatší, lepší a šťastnejší.
- Používajme svoju reč doma, na verejnosti, v obchode, naša materinská reč je pre nás pokladom. Vonkoncom sa nemáme zdráhať. Maďarčina ako reč a maďarská literatúra zaujímajú vo svetovej kultúre popredné miesto.
- Je dôležité vytvoriť trvale fungujúce záujmové spoločenstvá. To však je najlepšie možné, ak sú založené na konkrétnej spoločnej činnosti.
- Musím vyriešiť, že asimilačné snahy zo strany Slovákov pretrvávajú. To si treba uvedomiť a je potrebné na to správne reagovať. Ozajstná, alebo často len predstieraná urazenosť a „nadšené národovecké výlevy“ z našej strany nemajú žiaden význam. Je dôležité, aby sme vo svojej kultúre žili, spoznali vlastnú kultúru a dejiny a potom budeme vedieť, na čo môžeme byť hrdí.
- Našich slovenských bratov sa snažme pochopiť v tom, že oni negatívny postoj k nám od niekoho prebrali, možno získali niekedy v už detstve a myslia si, že je to tak normálne, či správne. Ale, nenechajme, aby to na naše spoločenstvo, na naše deti malo vplyv.

Pre nás Slovákov:

- Pochopme už konečne, že ak niekto na verejnosti používa svoju rodnú reč, to nie je nejaký „veľký Maďar“, nechce sa tým vystatovať, nie je našim nepriateľom a nechce južné oblasti Slovenska odtrhnúť, len normálne, ako ktokoľvek iný, žiť vo svojej kultúre. Pochopme, že nechce nič iné, len to, čo aj my pre seba.
- Uverme, že pojem „maďarizácia“ sa dnes zámerne vykladá zle, lebo vo tom čase (šesťdesiate roky 19. storočia) nebola zameraná proti národnostiam, ale proti násilnej germanizácii celej monarchie. Tiež, že dejiny 19. storočia prebehli inak, než sa to dnes zámerne skreslene vykladá a žiaľ i v učebniciach uvádza.
- Snažme sa spoznať pravdivé dejiny Európy, dejiny Karpatskej kotliny 19. a 20. storočia, vplyv veľkých mocností na nás malé národy a zistíme, že mnohé negatívne

javy majú korene v mocenských záujmoch, nehoráznej manipulácii a možno spoznáme príčiny protivenstiev, ktoré nás ešte aj dnes kvária.

- Ak niekto, s kým žijeme v jednej dedine, sa nám pozdraví známym „jó napot kívánok“, je vhodné, ak mu my odpovieme „jó napot“ v jeho rodnej reči. Iste bude medzi nami lepší vzťah, lebo pocíti, že si ho uctíme, snažíme sa k nemu priblížiť a naša snaha s ním spolu žiť je úprimná,

Snáď je trošku divné, keď píšem, že „my Maďari“ a potom zase „my Slováci“ Znamená to len toľko, že oba národy poznám a chápem ich, sú mi blízke. Samozrejme to nemôže znamenať, že s každým a so všetkým súhlasím.

5 Na samom konci

Snažil som sa vyhýbať osobnej kritike, ale napriek tomu nevyklúčujem, že sa niekto bude cítiť dotknutým. Prosím, ktokoľvek si niečo myslí o tomto svete iné ako ja, aby sa mi o tom zmienil. Ak v súvislosti s tým, čo som písal, má niekto pozitívne alebo negatívne, doplňujúce, či odporujúce myšlienky, ak mi o tom niečo povie, či napíše, s radosťou to prijmem a budem sa cítiť poctený.

Želovce, 27 februára 2017

Každému milému želovčanovi prajem veľa pekných a radosných jarných dní:

András Bóhm
boh.ondrej@mail.t-com.sk